

Ростислав Семків

**МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ВИКЛАДАННЯ КУРСУ
«ОСНОВИ КОМПАРАТИВІСТИКИ»**

Навчально-методичний посібник

Київ
«СМОЛОСКИП»
2015

УДК 378.016.821.161.2.09
ББК 74.58(4Укр)+83.3(4Укр)я73
С 30

Семків Р. Методичні особливості викладання курсу «Основи компаративістики». Навчально-методичний посібник / Р. Семків. – К.: Смолоскип, 2015. – 74 с.

Пропонуємо увазі читачів навчально-методичний посібник про особливості викладання курсу «Основи компаративістики». Видання містить інформацію про кілька форматів подачі матеріалу: лекція, читання, дискусія, письмо, а також план самого курсу і вичерпний список літератури до нього.

Посібник стане у пригоді студентам, аспірантам і викладачам, а також усім, хто цікавиться компаративістикою.

Рецензенти:

Агесва Віра Павлівна, доктор філологічних наук, професор кафедри літературознавства Національного Університету «Києво-Могилянська Академія».

Демська Леся Мар'янівна, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Шевченка Національної Академії Наук України.

Галета Олена Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського Національного Університету імені Івана Франка.

Рекомендовано до друку
ухвалою Вченої Ради Національного Університету
«Києво-Могилянська Академія»,
протокол № 34 від 10.12.2015 р.

ISBN 978-617-7173-36-5 (ТОВ «Смолоскип»)

ЗМІСТ

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ:

НЕ КРИЗА, А ЗМІНА 5

ОСНОВИ КОМПАРАТИВІСТИКИ:

СПЕЦИФІКА КУРСУ 9

Сучасний стан дисципліни 9

Інтеракція та інформатизація 13

Стратегічна мета і тактичні цілі курсу 17

ФОРМАТ ЛЕКЦІЙ 19

Традиційна лекція та її недоліки 19

Інтерактивна лекція 21

Лекція-презентація 24

Лекція із запрошеним гостем 26

Аудіо- та відеолекції 29

ФОРМАТ ЧИТАННЯ 31

Інформаційна травма,
або Чому вони не хочуть читати? 31

Регламент читання
в курсі «Основи компаративістики» 34

Віртуальні бібліотеки 36

ФОРМАТ ДИСКУСІЙ 39

Традиційний семінар та його недоліки 39

Групові семінари 41

Ток-семінари 43

Віртуальні дискусії 47

ФОРМАТИ ПИСЬМА 50

Реферат, есе, дослідження 50

Віртуальні читацькі щоденники 53

Групові проекти 55

ІНТЕРМЕДІЯ МЕДІЙНОСТІ 57

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА 59

ДОДАТОК 62

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ: НЕ КРИЗА, А ЗМІНА

Трансформації, що трапилися у східноєвропейській спільноті впродовж останніх двадцяти п'яти років, її наскрізна демократизація та рух до відкритості не могли не позначитися і на процесах, пов'язаних з передачею/набуванням знань, а також формуванням нового типу індивіда. Українська педагогіка все ще не усвідомлює цієї зміни у повному масштабі, а тому продовжує осмислювати сучасний стан з точки зору впорядкованої унітарної свідомості – натомість, спостерігає брак цілісності на всіх рівнях, через що оцінює дійсність як кризову і деградовану.

Традиційна система дидактики була ґрунтована на, по-перше, вірі в можливість організувати раціональний процес односторонньої передачі заданих обсягів знань та, по-друге, необхідності використовувати цей процес для формування сталої ідеології індивіда, котра слугуватиме надійною платформою його ідентичності та, відповідно, усвідомлення певного громадянського обов'язку. Тим часом, ширення глобалізаційних процесів, з одного боку, ставить під питання цілісність ідентифікації (як мінімум, національна ідентичність може конфліктувати з ліберальними уявленнями), а все більш видимі прорахунки людського розуму останніх двох століть, з другого боку, підважують залишки наших позитивістських переконань. Натомість, у першому випадку варто змагатися за домінуючу ідентичність, котра не виключатиме наявності інших аспектів самоосмислення, проте слугуватиме ядром їх центрування і безконфліктного узгодження. Водночас, відверті невдачі просвітницької ідеології не повинні закреслювати загального прагнення до набуття нових знань, але мають

спонукати нас до уважної скептичної перевірки тверджень та аргументів, особливо, якщо їх пропонують з точки зору однозначного авторитету: вони потребуватимуть додаткової аргументації та зважування.

Відповідно, сучасна українська педагогіка часто ґрунтує себе на не цілком коректних засновках, котрі стримують її розвиток, а то й всуціль перекреслюють будь-яку дидактичну та виховну ефективність наших зусиль. Проблема виникає тому, що педагогічна діяльність і далі центрована лише суспільно: виходимо з потреб, котрі начебто має, та вимог, котрі висуває спільнота, вірними васалами якої повинні виступати вчителі та викладачі, відповідним чином формуючи «підростаюче покоління» для виконання адекватних суспільних ролей.

Натомість, сучасна вітчизняна педагогіка має зазнати того ж перевороту, котрий актуалізував нові вектори дослідження і по-новому відформатував літературознавство, філософію, культурологію у другій половині ХХ сторіччя: скоряючись загальній перспективі переосмислення, зміні визначальної епістеми розмислу, колись стабільні наукові дисципліни від пошуку цілісності повернулися до фіксування розривів значення, стали обережніші в судженнях і, врешті, визнали відносність власних постулатів. Постструктуралізм назавжди позбавив нас ілюзій про можливість досягнення фінальної утопії впорядкованого знання, а наголошування неузгодженості рецепції в роботах німецьких герменевтів, водночас, підштовхували до зміщення уваги, зокрема в літературознавчому дослідженні, з пропозиції певних сенсів автором до рецепції та індивідуального засвоєння їх читачем.

Педагогічна проєкція цього перевороту неминуче результує у зміну перспективи викладання/виховання: у центрі процесу перебуватиме вже не всезнаючий та одноосібно відповідальний за результат свого однобічного

впливу викладач, власне Вчитель, а студент, учень, активність котрого спрямована на перетворення самого себе. Викладач тепер не лише передає знання – студент також активно бере їх сам; вчитель більше не виховує – лише здатен активізувати процес самовиховання. Педагог тоді виступає, найперше, універсальним каталізатором, аніматором, модератором навчально-виховного процесу; рефері, аудитором, але тільки не дидактом-диктатором.

Так, формування індивіда, за такого підходу, стає менш впорядкованим, вимагає від педагога більшої гнучкості, кращої мобільності у вирішенні нагальних завдань процесу, а проте це не значить, що зміни відбуватимуться всуціль хаотично: загальний вплив культурного спадку людства сьогодні, у час поширення мережових медіа, настільки сильний, що він неминуче позначиться на ідентичності індивіда, щойно той потрапить у поле притягання освітніх інституцій. Іншими словами, самого середовища школи, університету вже досить, щоби активізувати базові імпульси до самоосвіти та самовиховання – примус всередині стін навчальних закладів лише фруструє ці спонуки, натомість, множина заохочувальних впливів, джерелом котрих і повинен стати сучасний педагог, їх активізує. В термінах вітчизняної науки визначальна максима актуальної педагогіки звучатиме так: *забути Макаренка – згадати Сухомлинського*. Професійні викладач чи вчитель радше мають наслідувати не Аристотеля, котрий виховує освіченого монарха, а потім розчаровується, бо метод не дав зусиль і породив світових масштабів деспота, а кумедного у своєму іронічному просвітництві Сократа, позірно невпевненого, суперечливого, повсякчас зануреного в сумніви, але результатом різнобічних впливів котрого стає Платон і ціла школа афінської Академії.

Сковорода, котрий уникає авторитарних форматів імперської культури, а проповідує єдино самопізнання та

особисту і творчу свободу, має постати для нас ідеалом невимушеного і навіть радісного педагогічного впливу. Педагог у наш час мав би струсити з плечей пил академічної рутини, вийти з-поза високої кафедри і глянути в аудиторію – там є ті, хто прагне знань і самовдосконалення; він не зможе цих речей просто *дати*, проте може *заохотити взяти* їх самостійно. Для початку, вочевидь, варто просто навчитися посміхатися – зрадити власну серйозність і спробувати налагодити діалог.

Перехід від монологу лекції до поліфонії загальної дискусії – це той головний інструмент, котрим мають послуговуватися і успішно послуговуються педагоги сучасності. Цей посібник підсумовує 15-річний досвід застосування інтерактивних методик в межах курсу «Основи компаративістики», пропонованого студентам Факультету гуманітарних наук в Національному Університеті «Києво-Могилянська Академія». Про компаративістику, насправді, й не випадає говорити в іншому режимі: ця дисципліна нещодавно була переслідувана в тоталітарному СРСР – заувага позиції іншого, аналіз контекстів, котрі є такими важливими для порівняльного дослідження, ставили під питання мертвотно-стійкі догми системи і тези її засновників, котрим було байдуже до переконань та інтересів окремої людини. Повернення компаративістики в університетські розклади засвідчило докорінні зміни в сучасній нам свідомості і, разом з тим, стало можливістю ширення відкритості та ліберальних цінностей у нашому національному просторі.